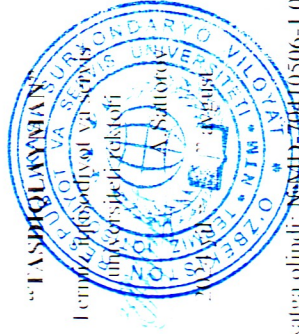

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIV TAJMULAN VA ENJOVA TISYALAR VAZIRLIGI

ILMiy Iqtisodiyot va Servis Universiteti

Ro'yxatga olinid: № 70410506-1.02

2024 yil 11 avgust

“ILMIY IZDQIQOT METODOLOGİYAST”

fanning

O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:	400000	Biznes, boshqaruv va huquq
Ta'lim sohasi:	410000	Biznes va boshqaruv
Ta'lim yo'nalishi:	70410506	Davlat moliyaviy nazorati va auditi

Termiz 2024 yil

Fan/modul kodi UM11054	O'quv yili 2024-2025	Semestr I	ECTS-kreditlar 5
Fan/modul turi Majburiy	Ta'lim tili O'zbek		Haftadagi dars soatlari 5
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)
	Ilmiy tadqiqot metodologiyasi	60	90
2.	1. Fanning mazmuni		
	<p>“Ilmiy tadqiqot metodologiyasi” fanning asosiy maqsadi - ilmiy tadqiqotning mohiyati va tamoyillari haqidagi tasavvurlarni shakllantirishdan iborat.</p> <p>Fanning vazifasi: ilmiy tadqiqot faoliyatining o'ziga xos xususiyatlari haqida tasavvurlar shakllantirish; ilmiy tadqiqotlarni amalga oshirish tamoyillari va ular ustida ishlashning asosiy bosqichlari to'g'risida bilimlarni tizimlashtirish; ilmiy referatlash va iqtibos keltirishning asosiy tamoyillari haqida bilimlar berish; ilmiy tadqiqot ishini aprobatiya (sinov)dan o'tkazish va uning natijalarini e'lon qilish haqida tasavvurlarni shakllantirish; magistrlik dissertatsiyasini himoyaga tayyorlash, himoya qilish va tugallangan dissertatsiya tadqiqotlari natijalari bo'yicha hujjatlarni rasmiylashtirish haqida bilimlar berishdan iborat.</p>		
	<p>II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)</p> <p>II.1. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:</p> <p>1-modul. Ilmiy tadqiqot metodologiyasining nazariy asoslari.</p> <p>1-mavzu. Ilmiy bilimlarning metodologik asoslari.</p> <p>Ilm-fanning ta'rifi. Ilm-fan tadqiqot faoliyati sohasi sifatida. Ilm-fanning o'zaro bog'liq xususiyatli belgilari. Ilmning maqsadi. Ilmning vazifalari. Ilmning funksiyalari. Fanlarning tasnifi. Empirik fan. Nazariy bilim. Fundamental va amaliy fanlar. Ilm-fan va haqiqatni o'zlashtirishning boshqa shakllari. Ilm-fan va falsafa o'rtasidagi munosabatkalar. Fanni rivojlantirishning asosiy bosqichlari. Qadimgi yunon ilmi. O'rta asrlarda ilm-fanning rivojlanishi. Zamonaviy ma'noda ilm-fan. Ilmiy bilim tushunchasi. Bilishlar jarayoni. Anglash nazariyasining asosiy tarkibiy elementlari. Uslubiyatning axloqiy va estetik asoslari. Ilmiy axloq me'yorlari.</p> <p>2-mavzu. Ilmiy tadqiqot yo'nalishini tanlash va ilmiy muammo.</p> <p>Ilmiy yo'nalish, muammo va mavzuning farqlari. Ilmiy tadqiqotning maqsadi. Ilmiy tadqiqot predmeti. Ilmiy tadqiqotlar</p>		

tasnifi. Fundamental ilmiy tadqiqotlar. Amaliy ilmiy tadqiqotlar. Ishlanma. Ilmiy yo'nalishning tarkibiy birliklari. Ilmiy muammolarni tanlash va shakllantirish. Muammoning paydo bo'lishi. Fanda muammoli vaziyatning paydo bo'lishi. Muammoli vaziyatni tahlil qilish. Yangi ilmiy muammolarni to'g'ri qo'yish va aniq shakllantirish. Yangi muammolarni ko'rish qobiliyati. Ilmiy muammolarni tanlash va shakllantirish. Ilmiy muammolarni ishlab chiqish va hal qilish. Original muammo konsepsiyasini ishlab chiqish. Muammoni hal qilishning ustuvorligini aniqlash. Muammoning rivojlanishini asosiy yo'nalishlari. Ilmiy muammolarni tasniflash. Ilmiy (nazariy) muammolar. Amaliy muammolar.

3-mavzu. Ilmiy tadqiqot metodologiyasi va metodikasi.

Tadqiqot metodologiyasining mohiyati. Tadqiqot ob'ekti va predmetini aniqlash. Tadqiqotning maqsad va vazifalarini aniqlash. Tadqiqot yondashuvlari. Mo'ljallar va cheklovlar. Tadqiqot vositalari va usullari. Tadqiqot tamoyillari va muammolari. Tadqiqot gipotezasi va kontsepsiyalarini ishlab chiqish. Gipoteza. Gipotezaning turlari. Gipotezalarni shakllantirishning asosiy bosqichlari. Tadqiqot kontsepsiyasi. Tadqiqotning protsessual-metodologik sxemalari. Ilmiy tadqiqotni amalga oshirishning umumiy sxemasi. Tadqiqotning dolzarbigi va ilmiy yangiligi. Ilmiy natijalar. Yangi ilmiy natijalarni olish imkoniyatlari. Ilmiy-tadqiqot ishlarining bosqichlari. Metodika. Tadqiqot metodikasi. Tadqiqot metodikasining asosiy komponentlari. Tadqiqot materiallarining adabiyotli rasmiylashtirilishi. Ilmiy tadqiqotning umumiy sxemasi. Ilmiy tadqiqotlarda anglashning ilmiy metodlari.

4-mavzu. Ilmiy tadqiqot vositalari va metodlari.

Vositalar va usullar metodologiyaning yirik bo'limi sifatida. Ilmiy tadqiqot vositalari (anglash vositalari). Anglashning moddiy vositalari. Anglashning axborot vositalari. Anglashning matematik vositalari. Anglashning mantiqiy usuli. Anglashning til vositalari. Ilmiy tadqiqot usullari. Empirik usullar. Adabiyotlar, hujjatlar va faoliyat natijalarini o'rganish. Ilmiy kuzatuv. O'lelov. So'rov. Ekspert baholash usuli. Retrospektsiya. Prognoz qilish. Nazariy usullar. Dialektika. Dialektika qonunlari. Amaliyotda sinovdan o'tgan ilmiy nazariyalar. Isbot.

2-modul. Ilmiy tadqiqot metodologiyasining tashkiliy-uslubiy jihatlari.

5-mavzu. Tadqiqot olib borish jarayonini tashkil etish

Ilmiy izlanishlarning fazalari va bosqichlari. Ilmiy tadqiqotni loyihalash fazasi. Tadqiqotni loyihalash fazasining kontseptual bosqich. Tadqiqot turlarini ularning yo'nalishlari bo'yicha tasniflash. Fundamental tadqiqotlar. Amaliy tadqiqotlar. Ishlanmalar. Qarama-

qarshiliklarni aniqlash bosqichi. Muammoni shakllantirish bosqichi. Yangi ilmiy natijalarni olish variantlari. Tadqiqotning maqsadini aniqlash bosqichi. Tadqiqot natijalarining ishonchligini baholash mezonlarini shakllantirish (tanlash) bosqichi. Tadqiqot gipotezasini qurish bosqichi. Tadqiqotni tarkiblashtirish bosqichi. Tadqiqotni texnologik tayyorlash bosqichi. Ilmiy tadqiqotlarning texnologik fazasi. Tadqiqotni amalga oshirish bosqichi. Tadqiqot natijalarini rasmiylashtirish bosqichi. Ilmiy tadqiqotning reflektiv fazasi.

6-mavzu. Ilmiy tadqiqot uchun axborotlarni qidirishning asosiy metodlari

Axborotning hujjatli manbalari. Ma'lumot-axborot faoliyatini tashkil etish. Ilmiy-texnik axborot organlari. Referativ jurnallar. Signalli axborotlar xabarnomalari. Express-axborot. Tahliliy sharhlar. Referativ sharhlar. Bosma bibliografik kartalar. Kataloglar va kartotekalar bilan ishlash usullari. Axborotning hujjatli manbalarini qidirish. Universal o'nlik tasnif (UDK). Kutubxona-bibliografik tasnifi (BBBK). Xorijiy davriy nashrlarning ma'lumotlar bazasi. Mahalliy gazeta va jumallar. Iqtibos indekslari. Resurslar bilan ishlash, o'qish texnikasi, yozuvlar yuritish metodikasi. Reja tuzish.

7-mavzu. Tadqiqot natijalarini e'lon qilish

Tadqiqot natijalarini e'lon qilish tartibi. Nashrlar turlari. Ilmiy nashr. Nashrlarning asosiy vazifalari. Ilmiy nashrlarning standart shakllari. Ilmiy nashrlar ro'yxati. Ma'ruzalar va chiqishlar tezislarning asosiy afzalligi. Ma'ruza (chiqish) mavzusini tanlash. Ma'ruza uchun material. Ma'ruzaning tuzilishi. Ma'ruza tezisini tayyorlash. Ilmiy maqola. Xalqaro iqtibos tizimiga kiruvchi jurnallarda tadqiqot natijalarini e'lon qilish. Tadqiqot etikasi. Tadqiqotchilarning mas'uliyati va javobgarligi. Plagiat va plagiatni aniqlash dasturlaridan foydalanish.

8-mavzu. Magistrlik dissertatsiyasi ilmiy tadqiqot turi sifatida

Magistrlk dissertatsiyasi va uning belgilari. Dissertatsiya ilmiy malakaviy ish sifatida. Mavzuni tanlash va ilmiy rahbarini tayinlash. Ilmiy rahbarning majburiyatlari. Magistratura talabasining magistrlik dissertatsiyasi ustida ishlashi. Gipotezani ilgari surish. Ilmiy g'oyani qidirish. Magistrlik dissertatsiyasining tuzilishi va uning mazmuniga qo'yiladigan talablar. Muammoni kompleks hal qilish. Mavzuni aniqlashga qo'yiladigan talablar. Tadqiqotning maqsad va vazifalarini belgilash. Magistrnlarning dissertatsiyani rasmiylashtirishda ro'ya qilishi kerak bo'lgan qoidalar. Dastlabki va rasmiy himoyani o'tkazish tartibi.

III. Amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Ilmiy bilimlarning metodologik asoslari
2. Ilmiy tadqiqot yo'nalishini tanlash va ilmiy muammo
3. Ilmiy tadqiqot metodologiyasi va metodikasi
4. Ilmiy tadqiqot vositalari va metodlari
5. Tadqiqot olib borish jarayonini tashkil etish
6. Ilmiy tadqiqot uchun axborotlarni qidirishning asosiy metodlari
7. Tadqiqot natijalarini e'lon qilish
8. Magistrlik dissertatsiyasi ilmiy tadqiqot turi sifatida

Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurilmalari bilan jihatlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi zarur. Mashg'ulotlar faol va interaktiv usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:
1. Ilmiy bilimlarning metodologik asoslari
2. Ilmiy tadqiqot yo'nalishini tanlash va ilmiy muammo
3. Ilmiy tadqiqot metodologiyasi va metodikasi
4. Ilmiy tadqiqot vositalari va metodlari
5. Tadqiqot olib borish jarayonini tashkil etish
6. Ilmiy tadqiqot uchun axborotlarni qidirishning asosiy metodlari
7. Tadqiqot natijalarini e'lon qilish
8. Magistrlik dissertatsiyasi ilmiy tadqiqot turi sifatida

Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsiya etiladi. Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan referatlar, mavzular bo'yicha prezentatsiyalar tayyorlash va o'rnatilgan tartibda taqdim etish tavsiya etiladi.

3.

V. Ta'lim natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)

- “Ilmiy tadqiqot metodologiyasi” fanini o'zlashtirish jarayonida amalga oshiriladigan masalalar doirasida magistr:
- ilmiy bilimlarning metodologik asoslari;
  - fanda muammoli vaziyatning paydo bo'lishi;

- ilmiy tadqiqot metodologiyasi va metodikasi;
- ilmiy tadqiqot vositalari va metodlari;
- ilmiy izlanishlarning fazalari va bosqichlari;
- ilmiy tadqiqot uchun zarur bo'ladigan axborotning hujjatli manbalari;
- tadqiqot natijalarini e'lon qilish tartibi;
- magistrlik dissertatsiyasi va uning belgilari haqida *tasavvurga ega bo'lishi (bilim)*;
- ilm-fanning o'zaro bog'liq xususiyatli belgilari;
- fanlarning tasnifi;
- ilmiy muammolarni tanlash va shakllantirish;
- ilmiy tadqiqotni amalga oshirishning umumiy tartibi;
- ilmiy tadqiqot usullari;
- tadqiqot turini ularning yo'nalishlari bo'yicha tasniflanishi;
- ma'lumot-axborot faoliyatini tashkil etish;
- magistratura talabasi uchun magistrlik dissertatsiyasi ustida ishlashni *bilishi va ulardan foydalanma olishi (ko'nikma)*;
- yangi ilmiy muammolarni to'g'ri qo'yish va aniq shakllantirish;
- tadqiqot gipotezasi va kontseptsiyalarini ishlab chiqish;
- tadqiqot materiallarini adabiyotli rasmiy lashtirish;
- ilmiy tadqiqot vositalarini to'g'ri tanlash;
- tadqiqotni tarkiblashtirish;
- axborotning hujjatli manbalarini qidirish;
- ma'ruza tezisi va ilmiy maqola tayyorlash;
- muammo kompleks hal qilish;
- original muammo kontseptsiyasini ishlab chiqish;
- muammoni hal qilishning ustuvorligini aniqlash;
- ilmiy tadqiqotlarda anglashning ilmiy metodlaridan samarali foydalanish;
- ilmiy tadqiqot vositalari va metodlarini umumli qo'llay olish;
- ilmiy tadqiqotni amalga oshirish;
- ilmiy tadqiqot natijalarini rasmiy lashtirish;
- ilmiy tadqiqot uchun axborotlarni qidirish;
- xalqaro iqtibos tizimiga kiruvchi jurnallarda tadqiqot natijalarini e'lon qilish;
- magistrlik dissertatsiyasini rasmiy lashtirish, dastlabki va rasmiy himoyani o'tkazish *qobiliyatiga ega bo'lishi lozim (malaka)*.

VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:

- ma'ruzalar;
- real vaziyatga asoslangan amaliy ishlarni bajarish;
- esse, tezis va maqolalar yozish;
- vaziyatli topshiriqlarni (keys-stadi) yechish;
- jarayonli-yo'naldirilgan ta'lim;

4.

- muhokamalarda ishtirok etish
- kichik guruhlarda ishlash;
- loyha ishi bajarish;
- mustaqil ishlarni bajarish;
- taqdimot tayyorlash;
- turli darajadagi testlarni echish;
- aholi orasida so'rovlar o'tkazish.

5.

VIII. Kreditlarni olish uchun talablar:

Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tabii natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oralik nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.

6.

VIII. Adabiyotlar

Asosiy adabiyotlar:

1. Shermuxamedova N.A. Ilmiy tadqiqot metodologiyasi: darslik. Toshkent: "Innovatsiya-Ziyo", 2020. 454 b.
2. Umurov H., Umurova G. Ilmiy tadqiqot asoslari: darslik. Samarqand: SamDU nashri, 2020. 196 bet.
3. Bobomurodov O.J. Ilmiy-tadqiqot metodologiyasi. (O'quv qo'llama). T.: "Aloqachi", 2020. 96 b.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Локкин Н.В., Жантєва А.Н. Методология научных исследований и прикладной аналитики: Учебник. Издание 2-е, дополн. и перераб. / Консорциум «Аналитика. Право. Цифра». М.: Букст Вежим, 2021. – 567 с.
2. Кожвинков М.В. Методология и методика научного исследования : учебно-методическое пособие для магистрантов Челябинск : изд-во ЗАО «Библиотекa А. Миллера», 2021. – 90 с
3. Герман Е.А. Основы методологии науки: учеб. пособие / Е.А. Герман. СПб., 2021. – 113 с.

Axborot manbalari

1. <http://www.gov.uz> - O'zbekiston Respublikasi hukumat portali
2. <http://www.lex.uz> - O'zbekiston Respublikasi qonunlari bazasi sayti
3. <http://www.imv.uz> - O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi sayti
4. <http://www.soliq.uz> - O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi sayti
5. <https://www.sciencedirect.com> - Science Direct Elsevier - ilmiy xalqaro axborot bazasi

6. <https://www.ziyoumet.uz> - Jamoat axborot ta'lim farmog'i sayti
7. <http://www.norma.uz> - "Norma hamkor" MChJ sayti

7.

Fan dasturi Oliy ta'lim yo'nalishlari va mutaxassislari bo'yicha O'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi Kengashining 2023-yil 29-avgustdagi 4-sonli bayonnomasi bilan ma'qullangan va TISU Kengashining 2024-yil 30-avgustdagi 1-sonli bayonnomasi bilan tasdiqlangan.

8.

Fan/modul uchun mas'ullar:

A.A. Shodiyev TISU, "Buxgalteriya hisobi va statistika" kafedrasi mudiri, i.f.f.d., dotsent v.b
B.E. Turayev TISU, "Buxgalteriya hisobi va statistika" kafedrasi katta o'qituvchisi, i.f.f.d.

9.

Taqrizchilar:

U.F. Tulakov Termiz davlat universiteti Moliya kafedrasi dotsenti, i.f.f.d.
O.D. Rajabov Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti Raqamli iqtisodiyot kafedrasi dotsenti, i.f.f.d. (DSc)